

Tractatulus solennis de
arte et vero modo predicandi ex diversis sacroꝝ doctorum
scripturis. Et principaliter sacratissimi xpiane ecclesie
doctoris Thome de Aquino. ex quo suo quodam tracta-
tulo recollectus. vbi fm modū et formam materie presen-
tis procedit Una cū tractatulo eximij doctoris Henri-
ci de bassia de arte predicandi sequitur ut infra.

Tractatulus

Tractatulus solennis de arte et vero modo predicandi
ex diversis sacrorum doctorum scripturis. et principaliter
sacratissimi christiane ecclesie doctoris Thome de aquino
ex quo suo quodam tractatulo recollectus. ubi secundum mo-
dum et formam materie presentis procedit

Dmunicatu

rus meis desideratis hoc quod de
modo predicandi ad populos multos per
labores donauit altissimus. qui dat
omne bonum. sed non per cornua thauz.
Huc igitur ipsis traditum libellum de
hac arte preceps ex diversis do-
ctorum sacrorum libris laboriose compilatum. Unde non sufficit ha-
bere scienciam aut facultatem predicabilium ad recte vitreorum predican-
dum. veruetiam ars requiritur et modus. Unde Gregorius in prin-
cipio sui pastoralis. In ybo dei existit ars. Et licet ydo-
neus modus predicandi donum dei sit. qui dat euangelisantibus ver-
bum virtute multa. Arte tamen et doctrina ut dicit sanctus Augustinus.
hoc donum multipliciter adiunquatur. Fabiliter presumptuo-
sius quam antea docere auctoribus docendi modus didicissemus. viii
Tullius scđo rethorice. Non sufficit habere quod optet di-
cere. sed requiritur ipsum negotium dicere. putat enim auditio-
ris exigitur et requiritur. Quoniam autem diceret quod nisi sciatur modus sci-
endi quo oportet dicere. Sicut sanctus Augustinus de doctri-
na christiana dicit. Non que dicuntur. sed modus quo dicun-
tur. ille primo accedit auditores. et inflamat corda quod atten-
detium et audiendum penetrat. Quoniam dicit Gregorius. Via
domini ad cor dirigitur cum doctrina veritatis audiatur. unde audi-
tus verbi dei est via conuersationis a pectore. Libus mentis
est sermo dei. Tare namque virtus est predicationis per reditum ab
errore ad veritatem. a viciis ad virtutes. pura mutat in recta
et aspera pertinet in plana. Instruit fidem. erigit spe. inflamat
charitatem. euelliit nocuam. placat utilia. et souethonesta. est

Tractatulus

em̄ via vite. scala virtutū. et ianua paradisi. Quapropter
nō sit ars tm̄. sed ars arriū scientia scientiarum. Guibel
mus parisiensis in approbatōne et recomandatōne artis
pdicandi dicit. **C**ū em̄ tot volumina rethorum de manu
rethorica sūt scripta. Nonne multo magis dignum et iu
stū est. ut tractat ars et doctrina de predicatoria manu. ut
erit homo rethor diuinus. cū tamē nō sit compstō orati
onis rethorice ad hanc oratōnem pdicatoriam in ipsius
fructu et utilitate. Est igitur pdicatō verbi dei conueni
ens et congrua dispensatō.

Ant autē predicationū

cōiter sumpte tres species. una est in verbo de qua dicit
Ite predicate euangelii omni creature. Alia q̄ est in scri
pto. vnde pdicasse dicit apostolus corinthijs. quādo eis
epistolas scripsit. in quibus erat verbum dei. Alia que
est in facto. vnde dicit Gregorius. Omnis christi actio
nostra est instructō. Nam sumin⁹ ille magister dominus
noster hiesus. ut sue nihil deceat doctrine. utroq; mō stu
diosissime instruere curauit. opere videlz et sermone. Si
cū scriptum est de eo Actuū pmo capitulo. Cepit Hie
sus facere et docere. ymmo primo facere et postea docere
ad denotandum q̄ bodie quisq; pdicator fidelis tenet
pdicare opere. Deinde sermone. Ultinam autem quispi
am pdicator diligēs bodie talis christi hiesu fieret imi
tator. ut nō solū pdicaret verbo. sed etiam ope. vnd Leo
papa. Plenius est ope docere q̄s voce. Efficax em̄ mod⁹
pdicandi est vite pcordia cū doctrina. Gregori⁹. Cuīus
vita despiciſ restat ut eius pdicatō condēpnat⁹. Arresto.
In ethicis. Cum sermonib; dissonant ope. contēpti erunt
Bernardus in quodam sermone. Tūc quoq; semē dei fa
cile germinat. qn̄ hec in audiētis pectore pdicat⁹ pietas
rigat. Ad hec em̄ nisi me fallit opinio iuste et recte viuen
dū est pdicatori. ne dicta sua repugnatib; factis euacuet
Paulus. Nibil audeo loqui eoz que q̄ me non afficiunt

De arte predicandi

Christus reputans verecundiam predicare vel docere
que neglexit facere Diffinitio p̄dicatōis.

De predicatio verba

lis vel vocalis (de qua hic loquimur). est manifesta et publica instructio fidei ad morum hominum informationes deseruiens ex rationum semita. et autoritatum fonte procedens. Erit igitur predicatione manifesta. quoniam si esset occulta suspiciosa esset. et videretur recludere heretica dogmata. Erit enim publica. quia non unius. sed pluribus propo nenda est. Si enim tamen vni preponeretur non esset proprius predicatorum sed doctrina. Per hoc enim quod dicitur predicatione est instructio fidei et morum. insinuantur due partes theologie. quibus in predicatione est utendum. scilicet rationalis que divinaz scientiam prosequitur. et moralis. que morum informationem pollicetur. Predicatore enim nunc in divinis instruit nunc in moribus. Quod figuratur per angelos descendentes et ascendentes in scala. quos vidit iacob. In geli namque tales mystice sunt doctores: qui tunc ascendunt quando celestia predictant. tunc vero descendunt quando per mortalia se conformant. Causa vero efficiens sermonis est duplex. scilicet principalis et instrumentalis. Principalis causa vniuersiūque sermonis est deus gloriosus. id est oratio ad deum ut lingua predictantis moueat tanquam ab agente. et sic predicatorum habet se tanquam causa instrumentalis. Mēs p̄dicandi est scientia docēs de aliquo alii quid dicere. Subiectus artis illius est ſubum dei. Subiectū autem sermonis est intentio predictantis et. Predictoris gesta sic fieri possunt. si sermo fit de aliqua autoritate bibliie vel sanctorum. tunc valide predictandum est vel valenter exeat ore predictantis. et in cor resiliat auditentis. Unde aliquando conandum est ut predictor loquatur quasi cum admiratione. ut ibi. Nonne tacui. nonne dissimulauī. Aliquando cum dolore et lamentatione. ut ibi. Absolon filii mi absolon. Aliquando cum horrore et

Tractatus

commotōne. vt ibi. **N**isi quersi fueritis r̄c. Aliquādo cū
yronia r̄ derisione. vt ibi. **A**ldhuc p̄manes in simplicitate
tua. Aliqñ cum gratia vultus r̄ manuū attractōne. vt
ibi. **V**enite ad me oēs r̄c. Aliquādo cum quadam elatō
ne. vt ibi. **D**e terra lōginqua venerūt ad me. Aliquando
cum tedio r̄ indīgnatōe: vt ibi. **C**onstituamus nobis du
cem r̄c. Aliquādo cum gaudio r̄ manuū elevatōe. vt ibi
Venite benedicti. Aliquando cum odio r̄ vultus auersi
one. vt ibi. **I**te maledicti. **E**t sic predicator̄ debet se p̄for
mare gestū. quem credendū est xp̄m habuisse quādo dī
xit. **S**oluite templum hoc. ponēdo manum sup̄ pectus
et respiciēs templum. **E**x his r̄ sequētibus quisq; predi
cans faciliter recolligere p̄t r̄ acquirere gesta artem verā
et modū. que sūt tāq; instrumēta ip̄m in opando dirige
ria. qz nō repugnat aliquē plura r̄ alia multa scire. videlz
modū ignorare posse. r̄ pauca st̄s r̄ modica illa que scim⁹
respectu illorum que ignoramus

Themā est prīncipiū ser
monis: ad qd̄ plura requirūtur. **P**rīmo q; sūt de biblia sū
ptum. q; habeat sensū pfectū. nō incōgruū. nō nimis lon
gū. nō nimis breue. bñ quottatū de terminis p̄dicabilibz
vt sunt oīa verba. pticipia r̄c. **2** Item themā est p̄locutō
facta p̄ approbatōne terminoz p̄dicabilium in themate
positoz. aut autoritatibz biblie atq; doctoz cum intro
ductōne autoritatū philosophie. q; aliquam similitudinē
nem moralitatē aut proverbiū siue naturale. **3** Item q;
quidbz in themate r̄ eius diuisiōe themā vocat. qz diu
siō thematis est ip̄m themā met: nā ex themate. pcedunt
diuisiōes tāq; ex radice. vt pater in arbore. r̄ ergo themā
vocatur. **4** Notandū q; quattuor sunt p̄tes sermonis. scz
themā. p̄ themā siue p̄locutō. diuisiō vel distinctō. sub
diuisiō vel subdistinctō. **E**t in istis accidūt duo: scz dedu
ctio harū ptium predictarum. r̄ hoc per probatōnes sua
siones virtutum. r̄ viciorū fugā

De arte predicandi

Vitia ser
monum

Ignorantia predictantis
Infacundia.
Alitia clamorositas.
Somnolenta locutio.
Digitorum demonstratio
Capitis iactatio.
Disgressio remota

Item plocutio etiam pot fieri ex autoritatibus adductis circa thema Exempli gratia accipiatur istud thema. O mors quod amara est memoria tua. Jam plocutio istius the matis potest sumi ex certis autoritatibus psalmiste. Dolor peccatorum pessima. Regum. Amaritudo mea amarissima. Ecclesiastici. Memorare nouissima tua et in eternum non peccabis. Salomon. Nihil certius morte nihil in certius hora mortis. Augustinus. Omnia terribilium terribilissimum mors. est autoritas philosophi. Ergo dicit sapiens. O mors quod amara est memoria tua. Nec fuerunt verba thematis presumpti. Deinde ponat thema cum suis divisionibus et subdivisionibus. Post hoc inuocatio spiritus sancti per orationem angelicam Ave maria etc. Denique expiendo ptes post inuicem dividendo et subdividendo

Divisio prima. Dolor est duplex. scilicet spiritualis et corporalis. Spiritu aliud alia virtuosa. alia damnosa. est subdivisio primi mem bri. de prima dicitur. Mortui estis et vita vestra abscondita est cum christo in deo. De secundo dicitur illud apostoli. Beatus qui liberatus fuerit a morte secunda.

Subdivisio secundi membra. Corporalium. alia naturalis. alia violenta. De prima dicitur illud Regum. Omnes morimur. et velut aque dela bimur. Desecunda dicitur illud sapientis. Morteturpissima condemnamus eum. Thema istud ad propositum nostrum est. quia dimissio euangelio in eo committitur prelocutio per certas autoritates. Et post prelocationem sic divisio thematis. Et deinde subdivisio partium principia

Tractatulus

lum thematis. sicut patuit exemplariter. Stante nunc
theme. prelocutione. divisione. et subdivisione thema-
tis. sermo adhuc non est perfectus. nisi quilibet pars principali
multiplicetur alias materias. videlicet per autoritates
adductas quod alio sermo nimis brevis et simplex fieret. propter
terea dandi sunt certi modi. per quos ut communiter om-
nis sermo habeat prolongari. Itenotandum quod mate-
ria principalis omnium sermonum. ymmo totius sacre
scripture sunt ista decem. Deus. dyabolus. ciuitas supna
infernus. mundus. anima. corpus. peccatum. penitentia
virtus. Nec quidem pauca sunt et modica respectu mul-
titudinis sermonum. Sed ipsa dilatata summa exigentia au-
ditorum crescent quasi in infinitum.

Modi vero prologandi

sermonem habet fieri nouem modis. Primo per concordias au-
toritatum. Secundo per verborum discussionem. Tercio per prez-
prietates. Quarto per multiplicem expositionem sive multi-
tudinem sensuum. Quinto per similitudines et naturalia. Sex-
to per oppositi assignationem. videlicet correctionem. Septi-
mo per pratenses. Octavo per nominis interpretationem. Nonno
per synonomorum multiplicatorem. Et modi isti etiam patent in
arbores cōscripta per ordinem in fine materie presentis. Postea
autem fit expositor vniuersitatem modi per ordinem suis mate-
riis et exemplis. tunc erit finis materie presentis.

Itē sermo primo plongatur per concordias autoritatū.
Concordaties autoritatū sunt triplices. videlicet biblie. auto-
ritatū sanctorum. et phorum moralium. Itē cōcordantie au-
toritatū sumuntur triplē. videlicet ab eodem. a filii. et a cōtra-
rio ab eodem. ut ibi. Justus ut palma florebit. De eodem
Justus florebit sicut liliū. A simili. ut iustus hec bona habet. id
quod est fortis et prudens. et quod facit bona opera: iō p̄mīabif. De
contrario dicitur. In iusti autem mala faciunt. ideo puniuntur:

Sed etiam sermo plongatur per discussionem verborum.
Et de fieri discussio per hoc tam in theme quam etiam in autorita-

De arte predicandi

tibus adductis. Non enim predicator vult discutere propter haec chris-
ti auctoritatē alicuius. Primo deat attendere quod clausulas
hęc autoritas. et ordinę clausarę seu propter. Non enim auto-
ritas hęc plures clausulas: tunc predicator attendere debet an
possit aliquę illarę adaptare ad numerę virtutum viciorum. vel
ad gressus penitentie. Et ista discussio verborum potest etiam sie-
ri per definitiōem sive descriptiōem nostris assumpti in the-
mate. Verbi gratia. Psalmista. Justus ut palma florebit
in domo domini. Possimus discutere et querere quae sit iustus.
et respondere. Qui reddit unicuique quod suum est. scilicet deo. prela-
tis. domis. et hominib⁹. Deo gratias actionem. Domis de-
bitis reverentia et obedientia et humilitas. Ita possum dis-
cutere verba veteris et querere. Quid dominus. quid palma.
quid dominus. quid dominus domini. Sicut quid bonum. quid
honestum. et sic de aliis. Nec incidit in discussione omnium
thematum. sive alias auctoratum in sermone adductarum.

Item ponatur istud thema

In patientia vestra possidebis animas vestras. Luce.
xii. Nam possimus discutere et querere quis sit patiens. et quid
sit patientia. Et respondere. Patientia est dissimulatio illa
te inimicicie. Et ista dissimulatio est silentium oris a mur-
mure et obscurio sermone. Et est quies cordis ab odio et
rancore. Sicut ibi. Omnis homo medax. Omnes decli-
nauerunt in unum. Possimus discutere sic et querere. Qui sunt
tales. et respondere. laici. prelati. subditi. claustrales. et se-
culares. et cetera. Et ista discussio potest dici totius in quanti-
tate. id est de tota auctoritate in parties. ut ibi. laici. prela-
ti. subditi. claustrales. et cetera.

Potest etiam fieri discussio propter argumentationem
sive per roccinatorem a maiori vel a minori. a simili. ab
oppositis. ut contraria affirmatio vel negatio. Vel relatio
ut pugatio et habitus. Sicut a laude vel vituprio. et hoc de
omnibus locis dialecticis et rhetorics. que incidunt in sermo-
ne assumpto. Verbi gratia. A maiori. ut ibi. Dominus an-
gelis peccatis non pepercit. Et ergo nec hominibus pec-

Tractatulus

cantibus peccet quasi magis ingratis. Similiter Ade et
Ene quos propria manu fecerat non percepit Nec inde
apostolo et discipulo suo. Igitur nec alijs percepit suo mo-
do peccati. quia si id quod magis videtur inest ergo quod
minus videtur inesse inerit

Item ex discussione verborum predicatorum etiam potest elice-
re libi effectus terminorum assumptorum in themate. **P**onat
igitur istud thema. Qui se humiliat exaltabitur Luce. xviiij.
Possunt discutere effectus istius autoritatis et dicere. Lau-
se humilitatis sunt multe. Job. xiiij. Homo natus de mu-
liere. ideo cum reatu. breui viuens tempe. ideo cum motu.
repletur multis miserijs. ideo cum fletu. Similiter per esse
ctius vicio et virtutum potissimum discussio et prologatio ser-
monum. Verbi gratia. Non enim per humilitatem exaltatur. Ideo
debemus nos humiliare. Et econtroverso contrarium per superbiam ac-
cidit. ergo debemus nos cauere ab illo ne nos exalteamur.

Item potest etiam fieri discussio verborum alicuius autorita-
tis. **P**er quadruplicem combinationem partium copularium
rum et disiunctivorum in themate assumpto. et hoc ex parte
subjecti vel predicati. Verbi gratia. Ponat illud. Vox
multiplex est in cordibus diversorum et conscientiarum. scilicet vox
exultationis in tabernaculis iustorum. sed damnationis
in tabernaculis peccatorum. que hic habet consolacionem suam.
Et est vox salutis et non exultationis in tabernaculo penite-
tiuum. Et est tercia vox nec exultationis nec salutis. in ta-
bernaculis damnatorum. Et est quarta vox exultationis et sa-
lutis in tabernaculo salvatorum. Simili modo discute illud.
Feci iudicium et iusticiam Alij faciunt iudicium et non iusticiam.
Alij econtroverso Alij utrumque Alij neutrum. Similiter illud. Di-
sericordiam et iudicium cantabo tibi domine et sileam. et sic de ce-
teris quasi infinitis discute

Tertia plongatio potest fieri per rerum proprietates
Sermo enim potest plongari et dilatari per res proprieta-
tes ad laudes alicuius vel ad mores. Verbi gratia. in psal-

De arte predicandi.

mis scribitur **U**nxit te deus. deus tu? oleo leticie pre cō
fortibus tuis. et cetera Dicatur ergo sic **L**ouenier per o
leum designatur gratia. quia oleum habet virtutem sa
natiuam **S**ic gratia vulnera aīme sanat peccata delendo
hoc modo vsus est saluator **M**athei. xxij. et **H**arci xij.
In parabola de agricolis qui occiderūt heredē. hoc erā
modo usus fuit. **N**athan propheta. ad **R**homanos xij.
Istis quibus nō subuenit oleum gratie detur suppliciū
Similiter sicut liliuz inter spinas **L**iliuz em̄ est candidū
et odoriferz et hmoī. **S**pina est talis vel talis **H**ec om̄ia
de bonis possunt exponi. et in malū. de malis. ut ypocri
te. et huiusmodi

Quarto. sermo plongatur p multiplicatōe; expōnū
Siue p multitudine sensuī **E**t isto p̄dicator attendere
debet qualiter p multitudinē sensuī siue expositionū ser
mo valeat dilatari **E**t est notādum. q̄ quadruplices sunt
sensus p quos sermo potest dilatari. **E**t ex quo vetus te
stamentū est figura noui. propterea nouū testamētū per
ipm̄ exponitur **P**rimo fm̄ sensum bystoricuz siue litté
ralem. **E**t de isto h̄ieronim̄ loquitur **E**t em̄ sensus littera
lis simplex expositō verboꝝ. ut quādo rem exponimus si
cū viua vel gesta est. vt in gestis **R**homanoy. **U**bi dicit.
q̄ **D**avid regnauit in iherl̄m **E**t fm̄ istum sensuī sit ex
positio sicut verba sonant **G**ecūdo fm̄ sensuī tropologi
cum siue moralem **E**t de isto **G**regorius loquitur **E**stāt
sensus tropologicus. quādo de re moraliter loquimur.
quo ad instructōem vel correctōem moruz mīstice vel a
perte. **D**istice. vt om̄i tempore sint vestimenta tua can
dida. id est om̄i tempore sint opera tua munda. **A**perte.
vnde **J**oannes. **F**ilioli mei nomen diligatis. non verbo
tm̄ et lingua. sed opere et veritate. **V**el tropologice expo
nūmus. quando illud quod est factum cōuertimus in il
lud quod est faciendum. **U**lt sicut **D**avid devicit golyaz
Sic humilitas devincere debet superbiam. **E**t sen /

Tractatulus

sus isto alio mō diciūr moralē. quia respic̄t mores homīn
sc̄z v̄tutes z vicia. Et circa istuz sensuz tropologicū sive
morale cursus mūdi introduci dēt. z dissuadi vicia. z cor
rigi mores. Et sic p̄clusio debet fieri cū autoritate a qua
thema est digressuz. Et sunt tres p̄tes homīn.s. Spiritua
liuz. Nobiliū. z Vulgariū. Propterea aliter dēt fieri cor
rectio in spiritualibz. z aliter in nobilibz.

Tertio. Fm sensuz allegoricū p̄t sermo dilatari
Et de isto Ambrosi⁹ loq̄tur. Est aut̄ sensus allegoric⁹
alieni sensus p̄ propriū sensum expositio. Ut dauid reg
nat in iherlīm. id est christ⁹. qui p̄ dauid significat. regnat
per fidēz credentiū in iherlīm. i. in ecclīa militante. Et cir
ca hūc sensuz semp exēplificādūz est a simili. vt cuz intro
ducit vita christi. beate v̄ginis. vel alter⁹ sancti sp̄ sua
dende sunt v̄tutes. vt z nos siliter faciam⁹. Cuz em̄ oīs
christi actio nrā est instructio. Siliter quicqđ sancti bo
ni fecerūt. z quicqđ mali sustinuerūt. totuz in nost̄ profe
ctuz z exemplū factū est. vt seq̄mur vestigia eoz.

Quarto. Fm sensum anagoricū p̄t sermo dilatari
Et est sensus anagoric⁹. quādo loq̄mur de supioribz
vel celestibz mistice vel apte. Distice. vt beati q̄ lauant
stolas suas. vt ill'ptas sit in ligno vite. i. beati qui mūdat
cogitationes suas vt possunt videre iesuz christuz qui di
cir. Ego suz via veritas z vita. Aperte. vt dicēdo Beati
mundo corde: quoniam ipsi deuz videbūt. Et circa istum
sensuz excitande z exhortande sunt mētes auditor̄ ad su
pernoz p̄templatōem. Et fac p̄clusionem cuz autoritate
a qua ibema est digressum.

Quinto. sermo plongat p̄ silūtūdines z naturalia
Verbi gratia. posito q̄ in themate vel in aliq̄ alia au
toritate sermonis dicererur de dilectione dei: quo de⁹ sit
diligend⁹. tunc p̄dicator dilatare p̄t sermonē per aliqđ
naturale. vt p̄ istud. naturale est om̄i creature suos parē
tes diligere. Quātomaḡ et nos debem⁹ diligere deum.
ex quo naturale est nob̄ diligere parentes. igitur a fortio

De arte predicādi

Hⁱ debemus diligere istum. a quo parentes nostri et nos venimus. Etiam potest fieri prolongatio sermonis per similitudines. Verbi gratia. posito q^{uod} in aliqua parte sermonis loquatur de dilectione proximi et de eius comparsatione Tunc possim assumere similitudinem ab ipsis irrationalibus. videlicet scroffis. Nam quando una clamat omnes concurrunt ad subueniendū sibi. Et si hoc faciunt animalia irrationalia. igitur a fortiori nos rationales debem⁹ nostris primis compati. et ipsis subuenire tpe necessitatis. Sic simili modo potest sermo dilatari in alijs similitudinibus

I Sexto potest prologari sermo per assignationem oppositi. videlicet correctionem

Item circa assignationes oppositi dicatur quomodo aliqui faciunt opposito modo. id est non sicut merito debet fieri. Nam dominus deus propter eius bonitatem (quaž nobis ostendit in creatione. reuocatōne. et redemptōne) habet se circa nos sicut bonus pater ad filios suos quia respicit nos in omnibus nccārīs. et reuocat nos ad se per plura et diuersa. ut tādē possumus accedere ad eū et vitam eternam possidere. et hoc non facit propter se. cū enim sibi pī sufficit. sed ex mera bonitate: propter quam merito gratiarum actōnes deberent fieri. cum domino deo nihil magis displiceret q̄z ingratitudo. Ubi em̄ est ingratitude. ibi gratia accessum non adiuuenit nec locum habet. quia merita dissipat. beneficia perdit. fontem dñi et ne misericordie expiccat. et dies gratie obstruit. Et significatō opposita habet se sub forma correctionis. et ista det fieri in omni sermone. ne mala perpetrata estimentur non fore mala: et defendantur quasi licita. **I**tem in assignatione oppositi occurruunt ista duo. scilicet cōfirmatio et refutatio per que sermo habet prolongari. Nam circa confirmationē debent dici utilitates extrinsece. quese quāntur possessorē rei. vel que possunt sequi si res bona

Tractatulus

in se est. **S**i aut̄ mala est debet dici utilitates. que secunt ad eius oppositum. scz diuersas virtutes exponēdo et abi litas ad bona operandū. **S**ed opposito mō circa cōfuta rōem debet exponi mala damna que sequuntur vel seq̄ pos sunt possessore rei. v'lrem. si in se mala est. **S**ed si bona ē debet dici q̄ sequuntur oppositum rei. videlicz diuerse inclina tōnes ad malum. et varia virtus q̄ causant īnde in homine. **T**andē excludatur ex his q̄ bona vel mala sit res. et q̄ sūt qui culpabiles vel comminēdabiles ex īpis reddētur.

Non dilata sermo p̄ comparationes

Item dilatare sermones p̄ comparationes est quādō in aliqua autoritate ponitur nomen adiectiuū. tunc p̄ ipsum potest fieri discursus per positiuū. compatiuū et suplatiuū. et ecōuerso: videlicz de superlativo ad ali os gradus comparatiois. Verbi gratia sicut scribit psal mista. **M**agnus es tu et facies mirabilia: Dicatur ergo sic. **M**agnus apparuit deus in rerum creatione. maior in hominis recreatiōne. scz maximus in sanctorum glorificatiōne. **S**imiliter Mathei decimonono scribit. q̄ tra dididit me tibi maius habet peccatum. Ergo dicatur sic Judas magnū peccatum habuit. quia ex auaricia magnum p̄cium concipiuit. maius quia dominum suū tra didit. maximum q̄ de misericordia dei desperauit. Itē de suplativo nota exemplum. Estote imitatores dei sicut filii charissimi. quia chari propter ymaginem creatōnis chariores. ppter precium redēptionis. charissimi propter hereditatem celestis beatitudinis. Item ad ephesiōs secundo. Propter nimiam charitatem. qua dilexit nos de us. et c. Dicatur ergo sic: dei charitas fuit apud nos magna in creatōne. maior in gubernatiōne. maxima in redēptione. scz erit nimia in glorificatiōne. **S**imiliter illō psal miste. Accingere gladio tuo sup femur tuū potentissime. Potest sic fieri discursus. Accincti sunt potēter coniugi um seruantes. potētores sunt continentes ut vidue. po-

De arte predicandi

etissime sunt continentes ut virgines. Similiter sapientie trigesimonoно. Potentes potenter tormenta sustinebunt. erga potentiores potentius. potentissimi poterintissime tormenta sustinebunt: et ceterum. Item sic ad Galatas sexto. Num tempus habemus operari bonum ad omnes: ergo ad inferiores. mediocres. et ad superiores. et multa habemus.

Item ita potest fieri discursus respectu diversorum Verbi gratia ad romanos vicesimotercio: dauid sedes in cathedra sapientissimus inter tres. Dicatur ergo qui sunt sapientes. illi qui habent experientiam agendorum. sapientiores qui habent sapientiam humanorum. Sapientissimi. qui habent sapientiam diuinorum. et sic potest fieri discursus per varias acceptiones. sicut ibi Accepit eum Symeon in vlnas suas. Sic dicatur Symeon accepit eum in brachia. Maria concepit eum in vtero. Martha accepit eum in domum. Pater accepit eum in celum. ut primo. Mathei secundo scribitur. Intendit in preceptu legis. sic quidam in preceptum dei intendunt per contemplationem. Quidam per sollicitudinem. quidam per simulationem contemnunt. quidam per emulationem. Ad veritateque ille modus pulchrior est in latino quam in vulgari.

Item etiam potest dilatari sermo per varias species. Verbi gratia Iohannis octavo scribitur. Multa habeo vobis loqui et ceterum. Christus nobis loquitur tanquam iudeus. tanquam aduocatus. tanquam inspirator loquitur in nobis. et cum nobis loquitur tanquam doctor. et sic de similibus. Item ad istum modum aliquando multiplicantur ea que sunt ad finem. Verbi gratia ad istum finem qui est permanere in peccato. diversi diversum de se habent. Quidam proponunt remouere. quidam partim vindicantur confiteri. et partim non. quidam cauēt se a peccatis. tendit se non agunt penitentiam de commissis. quida de missis penitet. si non cauet a committendis. Sumatur hec autoritas. que scribitur ad rhomanos. vi. Quid dicemus?

Tractatulus

fratres permanebimus in peccato (ut gratia abundet in nobis) absit. Deinde dicatur Quidam permanet in peccatis tecum ut supra dictum est.

¶ Octavo sermo dilatatur propter nominis interpretationem.

Nihil delicias quando in autoritate aliqua ponitur nomine quod habeat interpretari. tunc potest illud interpretari ut magis intelligatur et acceptabilis erit materia. ut deus interpretatur quasi dans eternam vitam suis. Similiter israel interpretatur quasi vir videns deum. vel princeps cum deo vel fortis. Qui ergo vult sermonem dilatare per interpretationem nominis. assumat illam interpretationem. quam ad suum propositum prosequendum viderit utilem. Si ergo in aliqua autoritate sit hoc nomen israel. et predicator faciat eum istam interpretationem significationem ad aliquem sanctum. Si vero per diffinitionem siue descriptionem sit ut beati qui habitant in domo tua domine. Subdit diffinitio beatitudinis. scilicet beatitudo est statim omnium bonorum congregatio perfectus. Deinde exemplificetur quoniam in celesti domo donum perficiet. In cuius visione est prima veritas. Secundo perficietur affectus per frumentum summe bonitatis. Tercio quietabitur desiderium adoptationis omnis desiderabilitatis. Ecce quomodo sermo dilatatur per interpretationem et diffinitionem.

¶ Nono sermo dilatatur per multiplicatorem synonomorum.

Neclicet quoniam pponit materia querulosa. laudativa. vel exhortativa. Querula sic. et est ybri beati Job. Non narrat de muliere breui viues tamen replet multis miseriis. Dilatetur per synonoma hoc modo. Non replet miseriis. quia premere angustias. circumdans eruminis. molestas aduersis. anxiarum periculis. tecumque. Laudando quoque sic dilatetur. vere iste inctus fuit in errantibus lumine ignorantibus. lucerna de-

De arte predicandi.

uiatibus. Uel si laudans aliquem virtutem dicamus. Virtus hec metem decorat. atiam ornat. cōuersatorem honestat. gratiam magnificat. Item ad exhortationem quoque ad imitandum exempla sic. Emulamur bonos. Imitamur sanctos. Seq̄imur iustos. Consideremus patrum exempla hic usus planus est in psalmo. Venite et exultemus domino iubilemus deo et cetera. Item si istos nouem modos predictos in memoria habueris. retinueris et frequenter aueris. paucissima aut nulla themata innuenies. in quibus non incidunt duo vel tres aut plures predictorum modorum. De quibus debes accipere illud quod convenientius est tempore. loco. et personis. quibus loqueris. Pensemus et has circumstantias dicit apostolus ad thymotheum. Omnis scriptura diuinatus inspirata est utilis ad docendum. ad argendum. et ad erudiendum. ad iniusticiam corripiendum. ut perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus.

Nunc et de cantelis postremo videndum. quales quis predictor promidus secum in ambone habere debet.

Prima cautela. quod nullus predictor reverentia exhibenda domino iesu christo. et gloriose virginis marie eius matre. Sit enim in exemplis. quod legati et familiares principium faciunt. Dicunt enim dominus noster et princeps gloriosus. et quando hoc dicunt inclinant se. Similiter curthianus et ecclesiarum cathedralium canonici. dum bullas papales recipiunt. depositis pectoris reverenter osculant pedes sanctissimi. Multomagis et a fortiori nos domino nostro iesu christo creatori et redemptori nostro. et gloriose virginis matris eius reverentiam exhibere debemus.

Secunda cautela. quod nunquam proferat predictor nomine dei. beate virginis. vel alterius sancti sine adiectivo. ut sic. Dominus noster iesus christus gloria mater eius virgo maria. et cetera.

Tertia cautela. quod predictor nihil infraeunte vel presumptuose in ambone attemptare debet. ut videlicet de

Tractatulus

cōceptione beate virginis marie. vel similibus. **Sicut** tamē aliqui dicūt eam cōceptam in peccatis originalib⁹ Aliqui vero oppositum. Circa illud dicendūz est. q̄ ma gis cōuenit honori ⁊ laudi gloriose virginis ac pie credere. q̄ in talibus non sit concepta q̄s fruole defendere quia et quo om̄ia deo sunt possibilia. sic sibi possibile erat eligere vas sanctū ⁊ immaculatū. in quo voluit incarna rī. Et licet doctores in h̄mōl ⁊ silib⁹ aliquādo dixerimode sentiūt. non tamē est contra fidem. sed vbi mate ria fidei ēibi nullus alteri dissentit.

¶ Quarta cautela est. quādo p̄dicator in ambone h̄mit tit aliqua dubia vel questiones dubiosas. tūc non rece dat de ambone absq̄ solutōne dubij. q̄r popul⁹ simplex scripturas distinguiere nesciens de sacris scripturis du bitaret atq̄ cespitaret. ⁊ ideo eo mō populus insatiatus minime est relinquēdus. igitur soluat vel potius nō pro ponat. ⁊ cetera

¶ Quinta cautela ē. q̄ ultimā syllabā cuiuslibet dcōnis tam dure ⁊ integre ⁊ apte proferre studeat recte sicut pri mā. Hoc est quā dure dcōnem incipit sic etiā finiat. Et sic materia magis intelligibilis erit ⁊ apprehensibilis. si cut etiā lucidius in cautela sequēti p̄cipies.

¶ Sexta cautela ē. q̄ p̄dicator loqui dēt integrā v̄ba in telligibiliter ⁊ tractim. ⁊ p̄cipue ne vnuz bis vel ter dicat repetendo vel alterando verba. q̄r nō est bon⁹ sonus. ita verba multiplicare. imo te diuz generat ⁊ ridiculuz quādo q̄s audiētibus. nisi propter difficultatē vel raritatē mate rie optet aliquādo reiterare seu repeteret. ⁊ hoc propt̄ mate rie maiore impressionē

¶ Septima cautela ē. q̄ p̄dicator cuz tanta maturitate se disponat ⁊ loquat ac si de christo in sui p̄ntia ⁊ alioruz principiū ⁊ reguz loqui deberet. Sic p̄dicator diligentia adhucere dēt pro posse. Ex quo régimen ⁊ cura animaz in p̄dicatione cōsistit. si vult facere diligentia in principiū presentia. Et iā eaudem faciat in p̄sentia simpliciū. vel cir

De arte predicandi

ta oues sibi cōmissas. cum eglis cura est oīm aīaz. Anima em p̄ncipis nō est maior paupis. Ergo p̄dicator cuī om̄i sollicitudine et diligentia se exhibere debet in procurando animas deo. Cuī ex hīmōi sollicitudine magnūz consurgit p̄dicatori meritūz.

Nona cautela ē. q̄ sup̄ om̄ia p̄dicator caneat festi-
natiā procedendi nimis ad ylteriora. quia sp̄ritus im-
pellens hominē ad festinatiā. impedit loquente et con-
fundit loquele maturitatē et sensum.

Nona cautela est. continentia visus. que valde valet
in p̄dicatōne. quia obiecta mouent sensuz. et p̄ obiectū
memoria naturalis disp̄gitur. et sic ordo mēorie p̄fundit.

Decima cautela est. quia in materiis correctorūs pre-
dicator nullo mō transferat se ad specificatōnem. aliquē
specificando. quia equus Iesus nō libenter se tangere per-
mittit in vulnus. sic peccatores verentur corrigi natura-
liter. quia om̄is virtus naturalē et om̄ne viciūz contra na-
turam. fīm beatyz Bernharduz (De vitiō perpetrato) q̄s
abborret. ad qđ natura a qua p̄ deordinatōem decessit te-
stis est. quē. maluz nō agere. Sic p̄ opposituz de virtute
nullus abborret. igitur om̄is virtus ē naturalis. et om̄ne
viciūm contra naturam. **N**otādūm etiam est p̄dica-
tori circa triplicem statuz habere correctōem. Nam alia
erit correctio spiritualiū. alia nobiliuz. alia vulgariuz.

Undecima cautela est. q̄ p̄dicator summe caueat pro-
lixitatem in sermonē. et hoc ideo. ne populus incipiāt at-
tediari. et potest sermonēs alios vitare. **N**apropter vide-
at p̄dicator q̄ studeat utiliorem et fructuosiorem ma-
teriam colligere. et eandem ad breuem et cōpendiosam
summam redigere. vt populus eo melius poterit nemo-
rie cōmendare quādō cessat q̄ p̄dicator populuz quasi
insaciatum relinquat. sic et libenter plus audiret de tali
materia. **E**t si aliiquid de materia sua remiserit. super fe-
stūcātem aliam sequentem suspedeat. quapropter p̄re-
dicator horā attēdat. et finita hora cessat. **D**uodecima

Tractatulus

cautela ē. q̄ p̄dicator in mō vulgarisandi non p̄stringat,
sead istam facultatē. vt velit verba transferre eodez ordi-
ne. et tam prope quo p̄stur latinū. sed m̄ltio meliori et ap-
ciorimō trāsserat vulgare de latino. Oportet em̄ p̄dica-
torē aliquādo iuuare materiā. i. aliter exp̄mere quā in for-
ma verboz ponit. Et aliquādo cīrculoqui. vt ibi **Q̄mē**
masculinū aut appariens vulnā. Ibi nō optet ita gros-
se exp̄mere. sed pro vulnā exp̄mere vas rel porta partus
mulieris. et sic de cōsilib⁹.

RConcludendo materias p̄dictas fratres carissimi ad
vitam eternā promerādam nō sufficit verbū dei. nisi qlqz
studeat illud eiā mente adimplere. vt effugere valeat taz
horribile periculū. in quo saluator noster iubet seruū in
utilem proici ligat⁹ manib⁹ et pedib⁹ ad tenebras exterio-
res. qz seruus sciens voluntatē domini sui: et nō faciens
vapulabit plagiis multis. **L**uz em̄ dñs deus p̄ ap̄los san-
ctos et alios doctores et p̄phetas indidit nobis sacrā sc̄p-
turam. p̄ quā docet nos suā voluntatē et viam debitā qua
pgere possum⁹ ad regnū celoz. quia dñs noster iesus c̄ps
in euāgelio tanqz pedagogus informat. vt ad vitam eter-
nam ḡueniamus. propterea studeam⁹ illa adimplere in o-
pere. que nob̄ facienda et imitāda esse mōstratur.

Rfine claudit ars sine modus p̄dicandi a sancto Tho-
ma de Alqno cōposita. necnō alioz sacroz doctoroz scrip-
turis plustrata. et si quis diligēter ea inspererit. p̄cul du-
bio in arte ista magnus erit.

Restat mō formare arborem: que sit in hūc modu z cū
sua declaratōne et intellectu.

RRedicatio assimila-
tur arbori reali. Sicut em̄ arbor realis
procedit de radice ad truncuz. et truncus
in principales ramos pullulat. et rami
principales in alios multiplicantur.

De arte predicandi.

Sic predicatione primo ex themate tanq; ex radice in trūcum id est prelocutōne vel p̄themate procedit. **A**c dein de ex prelocutōne sive prothematē in principale diuisio ne in thematis tanq; in ramos p̄ncipales. **E**t rami p̄ncipali thematis debent vlt̄rius p̄secundariās diuisiones multiplicari. i. in subdivisiones vel subdistincōnes. et ultimo dilatari prout patet exempluz in arbore sequenti. **L**uius thema diuiditur in tres partes. **E**t quelibet partium subdividitur in tria membra. **E**t quolibet membrorum potest dilatari per aliquos istorū nouem modos superscriptos existentes in arbore. ut patebit infra melius. **D**e inde nota. q̄ triplex ē modus p̄dicādi. **P**rim⁹ modus est assumptio themate dicto et dimisso pcedere debet p̄dicator ad executōem f̄monis sui. **P**rimo tñ evangeliū exponendo. **E**t ē modus antiquus sicut manifester ostendunt omelie beati Gregorij. et aliorū sanctorū doctorū. **E**t post expōementū evageliū trāsire debet ad diuisione et subdivisōne thematis. et ad materiā p̄ncipale f̄monis. et sic sermo positus ē in effectu. **E**t post hec fieri dēt inuocatio sancti spūs. q̄ talia sine adiutorio exprimere nō valeat. **E**t q̄ implorant beatā virginē salutātes cū aue maria. sive p̄ alias inuocatōem. **E**t mod⁹ iste ē laicalis sive popularis et pulcer. q̄ in decreto p̄cipitur evageliū illucidare simplicib⁹ diebus dominicis. **S**ecundus modus ē themate et dicto dimisso: p̄dicator trāseat ad executōem f̄monis sui. et ad diuisione sive distinctōem. themate tñ nō dimiso. **V**erbi gratia. si p̄ defuncti accipetur hoc thema. **O** mors q̄ amara ē mēoria tua. Absq; hōrōz verboz diuisione subiungat p̄dicator. **S**ciēdū amatorib⁹ mūdi. q̄ amara ē mēoria mortis ppter tria. **P**rimo ppter mūdum quē desūnunt. **S**ecōdū propter futurū suppliciū qđ acchrūt. **R**etertio ppter carnis delicias q̄s amittūt. **E**cce quō ex themate nō diuiso pceditur ad distinctōem. **E**t modus iste levius ē et simplex. q̄ ex themate nō est facta plocutio nec introductio expōnis euāgeliū. **N**ec p̄borū themat⁹ diuisio.

De arte predicandi.

Tercius modus et ad ppositum nostrum primo predicatorum thema suum dicere debet in latino sub silentio. Post hunc introducere dictum vnum in vulgari videlicet Dominus noster Iesus Christus de hoib[us] viuetibus gratia et misericordia sue pacem nobis autem peccatorib[us] post hanc vitam vitam semperternam. Deinde resumat thema per expressum in vulgari. Et post hec potest elicere vel recipere ex themate suo unam plorationem loco euangelij. Et istam prelocutionem potest facere per silentudines moralitates vel puerbia sine naturalia. Vnde aliquando etiam potest fieri ex certis autoritatibus adductis. Et ita prelocutio alio nomine dicitur prothema quia ante divisionem thematis et ante principalem materiam sermonis exprimitur. Et nota quod in prelocutione sine prothematice non debet fieri prolixitas ut thema cuius suis principali oribus materiae sermonis locum et primendi habere possit. Item ploratione premissa debet fieri resumptio thematis et divisione eiusdem. Post hoc invocatio spiritus sancti. ut prius. Deinde executio membrorum per ordinem. Primo prima pars principale thematis cuius suis divisionibus. Sicut scilicet pars tercia. Et facta discursione omnium membrorum tam principalius quam minus principalius predicatorum potest facere repetitorem sermonis in effectu. ut negligenter. Et cuius hoc attendentibus alijs materiae sermonis possint fieri magis apprehensibles. Et iste modus modernis predicatoribus communior est. et viri intelligenteribus auditoribus utilis. cuius exemplum patet in arbore. ut etiam superius tacitum est.